

FÖLFEDEZŐ VOLT ...

Tömörkényt személyesen nem ismertem, kisdíák voltam, amikor meghalt, de tagja voltam kezdettől fogva a Tömörkény Társaságnak, melyet Juhász Gyula alapított, s jelen voltam a Pnácz-kocsmában, amikor Juhász megírta azt a hexametert, mely sajnos nem került Tömörkény lakóházára. Műveit persze már diákfővel olvastam, s azt hiszem, ő volt az a szegedi író, aki drámai tömörségével, zord szűkszavúságával a legnagyobb hatást gyakorolta rám, már csak azért is, mert akkoriban a drámai műfaj foglalkoztatott legintenzívebben, s Tömörkény rajzainak és novelláinak feszült helyzetei, éles, vágó dialógusai csak felszították bennem ezt a törekvést, és hosszú ideig arra ösztökéltek, hogy az ő szellemében valami jellegzetesen szegedi, de mégis egyetemes igényű színművet írjak.

Nem szerencsés vállalkozás őt egybevetni Mórával, de sok körülmény folytán ez szinte elkerülhetetlen, mégis meg kell vallanom, hogy Móra művészte megközelítően sem kavart föl annyira, mint Tömörkényé. az igaz, hogy Feri bátyámat őszintén irigyeltem gördülékeny, derűs nyelvéért, s azért a hallatlan adottságért, hogy akkor is tudott remeket írni, ha nem volt semmi különösebb mondanivalója, aztán csodáltam őt rendkívüli műveltségéért s valóban France-ra emlékeztető intellektuális gunyorosságáért, de Tömörkény tölgyfából kinagyolt figurái, nehézkes, konok és semmiféle érzelmességre nem hálamos szegényparasztrajai mélyebben belém szántottak, s annyira foglalkoztattak, hogy a végén radikálisan el kellett szakadnom tőlük.

Akkoriban Szegeden minden ifjú író az ő nyomdokain indult el s haladt is tovább, Hegyi István (*Fecskék a porban*), Jávorka Ferenc (*Családbomlás*) s még sokan mások őt utánozták, az ő epigonjaivá váltak, nos, én menekültem ettől a másodlagosságtól, szellemének tovább fejlesztése sem vonzott, annyira sajátjának éreztem az általa fölfedezett világot, s hogy olyan éles kanyarral fordultam akkor az ún. „európaiság” felé, abban a legnagyobb szerepe éppen Tömörkénynek s az ő szegediségének volt, amit akkor én tévesen — minden nagyrabecsülésem ellenére is — provinciálisnak hittem, s attól féltem, hogy Szeged határain túl már nem talál olvasóra. Ez persze csak okoskodás volt, hiszen jelentősége egyre nőtt, de akkor még nem tudtam, hogy a legsajátosabb és legnemzetibb egyben lehet a legegyetemesebb is.

A tény az, hogy nem akartam sem utánzójává, sem folytatójává szegődni. Évekig nem vettem Tömörkény-könyvet a kezembe, s mikor megírtam első novelláimat, melyek *Mindenkiért* címmel jelentek meg Szegeden, ebben már túljutottam a kísértésen, sőt a szegediségen is, ami számomra akkor egyet jelentett Tömörkény-nyel, s prehisztórikus embereket ábrázoltam filozofikus tartalommal, amint eszmélnek, éreznek s rácsodálkoznak a fölfedezett világra.

Legkedvesebb műve számomra a *Vizenjárók* volt, talán azért, mert magam is örökösen a tiszai halászatok és hajósokat lestem, s nem tagadhatom, hogy sok jellegzetes szót, sőt mesterszót tanultam Tömörkénytől, de nyilván mások is, s a kitűnő *Szegedi Szótár* nehezen volna elképzelhető az ő gazdag gyűjtőmunkája nélkül.

Nagy kár, hogy tudtommal csak két színművet, s bár a *Barlanglakók*-ban nem tagadta meg epikus tehetségét sem (ami Brecht óta nem tekinthető a dráma szerzői hibájának), atmoszférateremtő ereje itt sem hagyta cserben s további, nagyobb szabású drámai művek kiteljesítése felé mutatott.

Bizonyos, hogy fölfedező volt, s bár tételesen sohasem fejtette ki társadalmi nézetét, úgy gondolom, hogy érdeklődése, hőseivel való természetes együttélése olyan szociális gondolkodású íróra vall, akinek műveit gyarapodással olvashatja a mai új társadalmunk közönsége is.